

ŞİİRİN COĞRAFYASI

Doğan Hızlan (İstanbul, 23 Aralık 1937) Davutpaşa 28. İlkokul'dan sonra Pertevniyal Lisesi'ni bitirdi (1956). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. 1963'te düzeltilen olarak girdiği *Cumhuriyet* ve *Yeni Gazete*'nin (1970-71) sanat sayfalarını yönetti. Altın Kitaplar Yayınevi'nde çalıştı, *Yeni Edebiyat* dergisinin (24 sayı, 1969-71) kurucusu ve yazı işleri müdürü oldu. Aralık 1980'den bu yana *Gösteri* dergisinin genel yayın yönetmenliğini sürdürmektedir. Halen *Hürriyet* gazetesinde yayın danışmanı ve köşe yazarıdır.

Doğan Hızlan, çalıştığı üç gazete dışında, *Pazar Postası*, *Yankı*, *a*, *Türk Dili*, *Dönem*, *Yelken*, *Şiir Sanatı*, *Papirüs*, *Soyut*, *Yeni Edebiyat*, *Devrim*, *Gösteri* gibi dergilerde çoğunlukla eleştiri, kitap tanıtımı türünde yazılar yazdı. "50 Kuşağı" ve *a* dergisi etrafında oluşan "a Kuşağı" ile anıldı. 1974'te TRT'de Yaşayan Edebiyatçılar adlı programı hazırlayıp sundu. 1972'de TRT İstanbul Radyosu'nda Kitaplar ve Düşünceler programıyla başladığı kitap programlarını Karalama Defteri adıyla TRT-2'ye taşıdı. Başından beri yapımları ve sunuculuğunu üstlendiği Karalama Defteri daha sonra NTV'de ve CNN Türk'te yayınlandı. 2010-15 yılları arasında TRT'de kültür-sanat programı Açık Şehir'i İhsan Yılmaz ile beraber hazırlayıp sundu. 2006 yılında 25. İstanbul Uluslararası TÜYAP Kitap Fuarı'nın Onur Yazarı seçildi. 2011 yılında Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'ne eleştiri dalında değer görüldü. 2016'da ise Mersin Kenti Edebiyat Onur Ödülü'nü aldı.

Yapıtları:

Deneme-Eleştiri: *Yazılı İlişkiler*, Altın Kitaplar, 1983; *Günlerde Kalan*, Gür, 1983; *Sanat Günah Çıkartıyor*, Bilgi, 1992; *Kitaplar Kitabı*, YKY, 1996; *Saklı Su*, YKY, 1996; *Ne Kadar Mozart O Kadar Süt*, Milliyet, 1996; *Güncelin Çağrısı*, YKY, 1997; *Mavi Bereli: Edebiyat ve Dil Yazıları*, YKY, 2001; *Şiir Çilingiri: Kitaplar Kitabı I*, YKY, 2001; *Düzyazı Ayracı: Kitaplar Kitabı II*, YKY, 2001; *On Birinci Kat Yazıları*, Doğan Kitap, 2001; *Yalnızlık Kahvesi*, YKY, 2003; *Edebiyat Dönencesi*, YKY, 2003; *Edebiyat Daima*, Doğan Kitap, 2006; *Aynadaki Bakışlar: Kitaplar Kitabı III*, Doğan Kitap, 2006; *Sönmüş Kibritin İzinde*, Doğan Kitap, 2006; *Çalıntı Kitap Deposu*, Kırmızı Yayınları, 2007; *Çağaloğlu: Hayatın ve Mesleğin Birleştiği Yer*, Heyamola, 2009; *Kitaplarla Kültür Turu: Kitaplar Kitabı IV*, Doğan Kitap, 2010; *Edebiyatımıza Dipnotlar*, YKY, 2010; *Anılarımda Yaşayanlar*, YKY, 2010; *Deme Kış Yaz, Oku Yaz: Kitaplar Kitabı V*, Doğan Kitap, 2015; *Kitap Hayat İçindir*, Doğan Kitap, 2015.

Söyleşi: *Söyleşiler*, Milliyet, 1997 (Doğan, 2001); *Sanki Bir Roman Kahramanı: "Doğan Hızlan Kitabı"* (Kürşat Başar ile), İş Kültür, 2006; *Doğan Hızlan'la Denemenin Dönencesinde* (Feridun Andaç ile), Dünya Kitap, 2006.

Hazırlama-Derleme: *Haydi Anlat Anneciğim* (çocuk öyküleri), Altın Kitaplar, 1980; *Bütün Eserleri: Ercümen Behzad Lav*, YKY, 1997 (genişletilmiş basım, 2005); *Hüsrân Filizleri*, (Celâl Sılay'ın toplu şiirleri, İhsan Yılmaz ile) YKY, 2000; *Eleği Duvardan İndirelim* (Deneme Seçkisi), Dünya Kitap, 2005.

*Doğan Hızlan'ın
YKY'deki kitapları:*

- Kitaplar Kitabı (1996)
Saklı Su (1996)
Güncelin Çağrısı (1997)
Mavi Bereli (2001)
Şiir Çilingiri (2001)
Düzyazı Ayracı (2001)
Yalnızlık Kahvesi (2003)
Edebiyat Dönencesi (2003)
Edebiyatımıza Dipnotlar (2010)
Anılarımda Yaşayanlar (2010)
Şiirin Coğrafyası (2017)

DOĞAN HIZLAN

Şiirin Coğrafyası

Deneme

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları – 4904
Edebiyat – 1409

Şiirin Coğrafyası / Doğan Hızlan

Kitap editörü: **Çağlayan Çevik**
Düzeltili: **Batuhan Ata**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Arzu Yaraş**

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1.Cad. No:16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: İstanbul, Temmuz 2017
ISBN 978-975-08-4022-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2017
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Tek Bildiğim Coğrafya • 7

Nazlı Bir Şiir Coğrafyası • 13

Nâzım Hikmet'in Gazete Yazıları • 23

Düzyazıdaki Mahmut Temizyürek • 35

Bir İmkânsıza Teşebbüs yahut
Türlerin Kavşağında Ahmet Oktay • 49

Ahmet Telli'nin Şiirine Teğet Geçen,
Düzyazısına Odaklanan Bir Yazı • 62

Türk Edebiyatının "Kurucu Eleştirmen"i • 81

Hilmi Yavuz'un Şiirle Çizilen Şair Portresi • 92

Yaşamının ve Düşünce Dünyasının
Mücadeleci Yönüyle Tefik Fikret • 104

Rint ve Yahya Kemal Beyatlı • 109

Refik Durbaşa'ya Toptancı Bir Bakış • 119

Usul Usul Etkileyen Bir Şiir:

Dicle Üstü Ay Bulanık Odağında Şükrü Erbaş Şiiri • 132

Şiirin Büyüsüne Kendini Kaptırmamak • 139

Halk Kültürünü Popüler Kültüre Aktaran
Şair Orhan Veli • 156

Ataol Behramoğlu'nun Şiir Haritasına Giriş • 169

Ad Dizini • 183

ÖNSÖZ

Tek Bildiğim Coğrafya

Okul yaşamımda, başlangıçtan sonuna kadar coğrafya dersinden hep kırık not aldım. Haritalara bakarak, ülkeleri tanımak konusunda da tutkulu değildim. Bir kâğıt üzerindeki çizgiler, çoğunluğu sayısal veriler bana insandan uzak, soğuk gelirdi. Coğrafya kitapları soğuk ve donuk bilgiler toplamı, insansız, nötr bir dünya gibi gelirdi. O zaman, Türkiye'yi ve dünyayı keşfetmek, coğrafyasını insanıyla öğrenmek için yapabileceğim en iyi şeyin şiirin coğrafyasında gezmek olduğunu keşfetmişim. Hep öyle yaptım. Necatigil'in şiiri hep kulağımda oldu...

Ne diyordu Behçet Necatigil "Coğrafyada Şart Kipi" şiirinde:

*Coğrafya kitabında konu:
Yeryüzünün şimdiki hali.
Ülkelerin yüz ölçümü,
Engebeler, dağ, orman, vadi.
Akar su, iklim, yağış
Bitkiler, nüfus, konuşulan dil
Halkın geçim kaynakları – –
Ülkeleri bildirir
Bir coğrafya kitabı.
Bilgi! Kitaplar ne bilir,
Ben ölçmedimse bütün ölçümler boşuna.
Yağmurların sözü nasıl edilir,
Alnım ıslanmadıysa serin yağışlarında.
Ne denizler deniz, dağlar dağdır
Ne bahçeler bahçe.
Yok öyle göller
Ben olmayınca.*

“Gitmiş kadar oldum” sözü, belki de benim dünyayı algılama kurallarım içinde en değişmez olanıdır. Çünkü bir yeri okuyarak gezerim. O coğrafyayı giderek gördüğüm zaman, belleğimde hemen orayla ilgili dizeler yankılanır.

Hiç kuşkusuz şiir coğrafyasının içine ben her zaman kendimi koydum. Öyle şairler, öyle şiirler vardır ki belli bir coğrafyada ikamet edemezsiniz... Şiir dünyasının vatandaşı olduğunuzda sınırlar, diller, ırklar, dinler birden bir lav külünün altında kalır. Şiirin coğrafyasında, nehirler, yollar, sınırlar yoktur. Sadece dizelerin anımsattığı toprak vardır.

Bir Balkan sanatçısının sergisinde, ilgimi çeken bir harita görmüştüm.

Haritadaki kara parçalarına, sadece şairlerin adını koymuştu. O şairler aracılığıyla anımsıyordunuz ülkeyi. O ülkede yaşananları...

En iyi coğrafya kitabının bile asla yapamayacağı bir şeyi yapmıştı.

Şiirin coğrafyasına neler girer?

Güzel ve kötü günler, dingin veya fırtınalı yaşamlar, ıssız doğalar, kalabalıklar, çağlayanlar ve kuraklıklar... O ıssız doğadan silah sesleri gelir, açlıkla savaşı kaybedenlerin gözyaşları sayfa ları ıslatır, sürgündeki acılar peş peşe gelir.

Şiir asla uysal değildir! Direncin sertliğini, özgürlüğün baş eğmez yönünü şiir taşır.

Savaşlar, kıyımlar, işgaller de şiir coğrafyasının içindedir.

Doğasıyla insanıyla bir dize, koca bir ansiklopedinin bilgilerini, duygularını zihnimize silinmemecesine yükler.

Diğer haritalarda, kan kırmızı da yoktur, acı yeşil de! Oradaki nehirler çağlamaz, ne gün doğar ne gün batır, yaşamın zamanı donup kalmıştır. Oysa şiirin coğrafyası bir yaşam coğrafyasıdır.

Bu kitaptaki şairler, şiir coğrafyasının en özgün topraklarında yer alan isimler. Türk şiirinin ustalar listesinde, edebiyat tarihlerinde, seçkin antolojilerde yer almış isimler. Diğer taraftan Türk şiir coğrafyasının bütün özelliklerini ortaya koyan isimler... Kitapta eleştirmen kimliğiyle yer alan Ataç ise bu coğrafyanın oluşmasında önemli isimlerin başında geliyor...

Bu kitaptaki yazılar, bu ustalara yeni bir yaklaşım çıkarmanızı sağlamak üzere bir araya getirildi. O şairlerin şiirlerinde, yazılarında yeni bir yön keşfettiğinizde amacına ulaşmış demektir... Dünyanın en zengin coğrafyasında görüşmek üzere.

Doğan Hızlan
İstanbul, 2017

ŞİİRİN COĞRAFYASI

Nazlı Bir Şiir Coğrafyası

Ülkü Tamer için yazdıklarım, bende hep eksiklik duygusu bırakmıştır.

Bazı başka şairler için de geçerli olsa da en çok Ülkü Tamer şiirine değin konuştuğumda bu duyguya kapılırım... Çünkü Ülkü Tamer'in şiirleri durağan değildir, her değişimde yeri vardır, her yeniliğin içindeki öğelerden birçoğunu taşır. Bu özelliği onu belli bir akımın sınırları içine kapatılmasını önler. Ama birçok akım içinde anılmasını da mümkün kılar. İki ana hareket içinde yer alır: 1950 Kuşağı'nın iyi şairidir ve İkinci Yeni'nin hem içinde hem dışındadır. Onun ustaları arasında adı geçer, kendinden sonraki kuşaklara da etkisi azımsanmayacak kadardır. Çünkü o İkinci Yeni'yi sadece biçim olarak kullananlardan değildi. Kendi sesi olan şairler arasında gelir Ülkü Tamer.

Kolej'den mezun olmadan önce, bizden yaşlı birçok yazarla tanışma olanağını bulmuştum. *Varlık*'ta, *Pazar Postası*'nda şiirlerim yayımlanıyordu. 1958'de kendi kuşağımın birçok yazarıyla daha yakında dostluk kurdum. Onat Kutlar'la zaten Antep'ten iyi arkadaşlık. Kemal Özer'i, Adnan Özyalçın'ı, Demir Özlü'yü, Konur Ertop'u, Doğan Hızlan'ı, Ferit Öngören'i tanıdım. Şehzadebaşı'nda, Saraçhane'de kahvelerde *a dergisi*'ni hazırladık. Aslında, çok genelinden bakarsanız ortak bir edebiyat alanındaydık. Bizi birbirimize bağlayan, edebiyat sevgisiydi. Dünyaya ayrı pencerelerden, ama aynı evin değişik pencerelerinden bakıyorduk. Herkes kendi sesini bulmaya çalışıyordu. Birbirimize saygımız vardı, inancımız vardı.¹

Kendine özgü şiir bilgisini, yerli ve yabancı edebiyatçılardan damıtığı için farklı bir şiir yazmıştır. Akımlardan ayrı tekil, özgün bir sesi vardır. Konuşmasında akımlara, belli anlayışlara girmedigini açıklar. Tamamen doğrudur.

1 Andaç, Feridun, *Ülkü Tamer'le Hayata ve Şiire Dair*, Dünya Kitap, 2006, s. 33.

Şiir yazarken. O şiiri yazmaktan başka bir şey düşünmedim hiç. Ne kuramlar, ne birtakım endişeler, ne başka bir şey... Beni hiç ilgilendirmedi. Şiirimim geldiği yolu da, gitmesi gereken yolu da düşünmedim. Sadece yazdım. Ben değişirken şiirim de değişti. Doğru, şiirimde imge ağırlıkta. Sanırım biraz da sinema tutkumdan geliyor bu. Belki başkaları için hiçbir anlam taşımayacak imgeler de var şiirimde. Çok özel, kişisel imgeler. Elden ne gelir... Onlar da öyle belirdi işte.²

Olgun bir sesi, yaslandığı kadim bir geleneği olduğu kadar ufak bir çocuk çekingenliğindedir Ülkü Tamer şiiri. Belki de bu yüzden nazlı bir şiir coğrafyası vardır. İstanbul'dan Antep'e uzayan yol haritasında anılar, bir nostalji saplantısının ötesinde, bir yaşanmışlık belirtisidir.

Ezra ile Gary de iki bireyin Ülkü Tamer'deki izdüşümüdür, ama bir başka kıtanın sindirilmiş duyarlığı da bizi etkiler. Ülkü Tamer için yazdıklarım bende nazlı kavramını anımsatır. Hoyratlıktan uzak, kırılğan bir hissi vardır. Bu onun dayanıksızlığından, sağlam olmayışından ileri gelmez... Aksine yere sağlam basar. Nazlı kelimesini hoyrat kelimesinin karşıtı olarak algılamalıyız.

İnsanın, imgelerin, duyguların şiiridir onunkisi.

Kırılğan kavramını da belleğinizin köşesinde hazır bekletebilirsiniz. Dünyayı değiştiren bir şiir değildir, ama dünyanızı değiştiren bir şiirdir.

Bütün şiirlerini okuduğunuzda, tutarlı bir şair kimliğinin kendi içindeki değişimi saptayabilirsiniz. İlk şiirden bugüne hem aynı kalmak, hem farkı sağlamak ancak büyük ustalara vergi bir bileşimdir.

Bazı şairleri şiir şiir şerh ederek yazmak gerekir. Çünkü okura onu tanıtmak görevi size düşmüştür. Ülkü Tamer'in şiirinde böyle bir rehberliğe gerek yoktur. Çünkü yalınlık onu anlaşılır kılmıştır. Bu sözüme bakıp, "basit" olduğu sanısı uyanmamalı. Aksine, birikimi olan şiirlerdir... Ama yalınlığın, aza indirgemenin hakkını veren şiirlerdir. Bazı dizeleri vardır ki, benim için mısra-ı berceste değerindedir. Çünkü hayatımın her evresinde, o dizeler belleğimden çıkıp gelir.

Zengin bir esin coğrafyasında gezinir şiirleri. Doğadan doğduğu kente kadar, bütün duyarlıklar, imgeler, şiirinin malzemesidir. O

2 Agy, s. 43.

şiire naif yaklaşmak gerekir; sürekli bir sonbahar rüzgârı vardır, biten mevsimin hüznünü, abartmadan, sıradanlığa düşmeden verir.

Bir şairin toplu şiirlerini okuyup kitabın kapağını kapattığınızda hem önceki şiirlerin izinden yürürsünüz hem de bir bütün halinde bu şiirleri değerlendirirken tek tek kitaplar hakkında yazdıklarınızı da bir türlü sınavdan geçirmiş olursunuz.

Yanardağın Üstündeki Kuş adlı toplu şiirleri için önceden şunları söylemiştim:

Toplu Şiirler'den kronolojik bir eleştiri grafiği çıkarırsanız, hem onun bireysel şiir çizgisinde iz sürebilirsiniz hem de o dönemdeki Türk şiiri içindeki yeri konusunda nesnel ve karşılaştırmalar sonucunda elde edilebilen yargılara varabilirsiniz.

Yanardağın Üstündeki Kuş'u yeniden okurken, Ülkü Tamer'in dil anlayışını en iyi Cemal Süreya'nın değerlendirdiği kanısına vardım. Özel bir sözlüğü olmayan, ama genel sözlükten özel bir şiir dili çıkartan bir şair [Ülkü Tamer].

Onu incelerken, Anglosakson edebiyatından yararlandığını, bunu Türk şiirine yansıttığını söyleyebiliriz. Ancak bu yargı bütün şiirler toplamı için geçerli değildir. Toplu Şiirler'e baktığımda, dil konusunda bir ayrıntı daha dikkatimi çekti. Her konuya, temaya uygun bir dil dağarcığı vardır Tamer'in. Kelime haznesi geniştir. *Ezra ile Gary*'yi, *Antep Neresi*'ni, *Virgölün Başından Geçenler*'i arka arkaya okuyun; Ülkü Tamer'in şiir dilindeki değişik söyleyişlerin çeşitliliğini fark edeceksiniz. Ülkü Tamer'in nasıl bir dil çeşitlemesi yaptığını, bütün şiirlerini bir arada okuduktan sonra anlayabiliriz.³

Ülkü Tamer'in beslendiği iç ve dış kaynaklar vardır. Dışarıdan yararlandıklarını belirtsek de bizim edebiyatımızdan nasıl yararlandığını belirtmek önemlidir. Cevat Çapan, Ülkü Tamer'in kendi seçtiği şiirlerinden oluşan *Ben Sana Teşekkür Ederim* kitabının başına yazdığı yazı, Tamer'in bizim kendi şiirimizden yararlandığı kaynakları saptar:

Ülkü Tamer'in beslendiği kaynaklardan birinin de halk edebiyatı ve folklor olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Kendisiyle yapılan söyleşilerde o da Yunus Emre'nin, Pir Sultan Abdal'ın, Karacaoğlan'ın,

3 Hızlan, Doğan, *Sönmüş Kibritin İzinde*, Doğan Kitap, 2006, s. 121.

Seyrani'nin adlarını sevgiyle anıyor. Bu kaynaktan nasıl yararlanacağını birçok şiirinde, özellikle de *Antep Neresi?* içindeki şiirlerinde başarıyla gösteriyor. Onun birçok şiirinin kolayca bestelenmesi ve sevilen şarkılar olarak benimsenmesi de bu şiirlerde halk şiirinin ezgisel özellikler taşımasındandır.⁴

Sık sık yinelerim şairlerin kendi seçtikleri şiirlere birtakım sorular sormak gerekir. Hangi ölçütleri göz önünde bulundururlar? En iyi bulduklarını mı kitaba koyarlar, en sevdiklerini mi okurların okumasını isterler, en ünlü şiirlerini mi bir araya getirirler, yoksa değişim duraklarını yansıtan şiirleri mi derlerler?

Türlü cevaplarla muğlak sonuçlara varılabilir, ama ne olursa olsun kolaylıkla bir poetik hat belirlenebilir bu seçkiler için... Ülkü Tamer'in *Ben Sana Teşekkür Ederim* adlı seçmesinde, şairin az önce sıraladığım sonucu muğlak gerekçeleri göz önünde bulundurduğunu sanmıyorum. En baştan beri söylediğimiz nazlı coğrafyanın ruh halinin seçimi yönlendirdiğini söylemek mümkün. Ama en önemlisi, *Ben Sana Teşekkür Ederim*'de yer alan şiirler üzerinden Ülkü Tamer poetikasını okuyabilmek mümkün. Her döneminden şiirler yer aldığı gibi, Tamer'in şiirindeki değişimleri, beslendiği kaynakları, en ünlü olmuş şiirlerini, bestelenmiş şiirlerini, kendi şiir çizgisi içinde farklı bir noktada konumlandığı şiirlerini usta işi bir ayıklamayla bir araya getirmiştir.

Ülkü Tamer için tematik bir çalışma yaptığımızda, zengin bir liste ile karşılaşırız. Hüzün ve karamsarlık çok zaman kendini hissettirse de dünyayı sevgiyle kavrayan bir şiir anlayışıdır onunki. Şiirde yalnlığın etkileyici gücünü, büyüklüğünü Ülkü Tamer şiirinde bulursunuz. En olağanüstüler bile olağan düzeyine indirilince, bir Çehov öyküsünün şiire dönüşmüş hali çıkar karşınıza. O yalnlık birden bire ateş gibi sarar okuru. Çünkü gündelik yaşamından bir anla arada bağlantı kurmaya çalışır. Aslında şaşırtıcı bir olaydır ama hayatın içine yedirir. Elbet ondaki ince ironiyi –tam oturuyor mu bilmem– çocuksu gülücükleri yaratır. Ama bunlar da neşenin türevi değildir. Şiiri çoğu zaman, fantastik bir sinema karesini getirir gözler önüne.

4 Tamer, Ülkü, *Ben Sana Teşekkür Ederim: Seçme Şiirler*, Adam Yayınları, 2003, s. 11-12.

Çok az şair vardır ki onun gibi görsel düşler yaşatır okuruna. “İntihar Anlaşması”ndan bir dize: “Ağzını kanla yıkayan çocuk.” bunun en güzel ispatı olsa gerektir...

“Konuşma” şiiri, çok bilinen, belleklerde yer eden bir şiir. Onda karşıtlıklar bir bileşime ulaşır.

Onun için, bir Akdeniz şairi benzetmesini yapmak, bunca yıldan sonra aklıma geldi. O duyarlık, o doğa imgeleri, başka bir iklimde olamaz. Zaman zaman onu okurken Lorca'nın arkadaşı gibi seslendiğini fark etmem de bundandır. Sanki çağdaşıdır, şiirdaşıdır. Kesin olan bir şeyi varsa yoldaşıdır!

Ölçüyü belli etmeden kullanır. “Konuşma” şiirini örnek gösterebilirim. Bizim edebiyatımızda olmayan bir ironi söz konusudur.

“Konuşma” şiirini okuyun; bu savlarım da doğruluk, gerçeklik payı bulacaksınız.

– Aman, kendini asmış yüz kiloluk bir zenci,
Üstelik gece inmiş, ses gelmiyor kümeden;
Ben olsam utanırım, bu ne biçim öğrenci?
Hem dersini bilmiyor, hem de şişman herkesten.

Orhan Veli'yi kışkındıracak, Cemal Süreya'yı güldürecek bir ironi. “Seni Sevdim, Olur mu?” şiirinden iki dize:

Çekilir kepengi denizin, başlar usulca koru,
Kahverengi bir gömlek giyerim sana doğru.

Kesinlikten kaçan bir şairin arkadaşı ancak virgöl olur: Çünkü virgöl kesinleşmemiştir, bitişi reddeder, devamın işaretidir.

Seçtiklerinde *Virgölün Başından Geçenler* kitabından epey şiir var.

Ülkü Tamer'in en sevdiği kitabı diye kesin bir yargıdan kaçınırım ama mizacına, kişiliğine, şiirine yakışan bir kitaptır. *Virgölün Başından Geçenler*'i okurken Haldun Taner'in “Konçınalar” öyküsünü anımsadım. İkisi de alçakgönüllü simgeleri seçmişler. Haldun Taner, iskambil destesinin paryasını seçmişti, Ülkü Tamer de alçakgönüllü diğer işaretler gibi tam egemenlik kuramayan virgölü seçmiş.

Virgül, noktalama işaretlerinin en alçakgönüllüsüdür. Bóbürlenmelerden, caka satmalardan hoşlanmayanların simgesi. Şiirler kendiliğinden çıktı. Uzun boylu tasarlanarak yazılmadı hiçbiri. Onlarda ölçünün, uyağın tadını çıkarmaya çalıştım. Elbette ciddi bir iştir şiir. Ama ciddi-yeti kendi içinden fıskırmalı; “öyle bir şiir yazayım ki molla desinler” havasıyla yazılırsa, ciddiyet kaba güldürüye dönüşüyor.⁵

Ülkü Tamer şiiri için çocuksu değerlendirmesini pek sevmem; naiflikle çocuksuluğu karıştıranların, ya da şiire büyük komplike işlevler yükleyenlerin, kendi şiirlerini yüceltmeleri için verilmiş bir yargıdır.

Virgülün Başından Geçenler, öğrenci yaşamlarının da alegorisidir. Ece Ayhan’ın öğrencilerin yaşamına dair trajik bulguları, eğitim sistemine gönderdiği eleştirileri, başka bir simgeyle ve ironi yoluyla Ülkü Tamer yapıyor.

Acaba virgül şiirleri tematik sayılabilir mi?

Ülkü Tamer böyle bir saptamaya itiraz etmez. Çünkü şiirin özgür kuralları yalnız kendi için değil okuru için de geçerlidir.

Bazı şairler vardır poetikalarında, yaptıkları yorumlarla şiirini okuyanlara zor görevler yüklerler. Ülkü Tamer okurunun kendi poetik saptamalarına itiraz etmez. Ama hemen kabul edeceğini sanmak da safdillik olur.

Geleneksel şiirimizin esintileri, gerek halk şiiri gerek Divan vardır şiirinde.

“Virgülün Kılıcı”nı birkaç kez yeniden okudum, esin perisi olacak değerde saydığımdan. “Virgül Şiir Yazıyor”dan bu iki dize bence Ülkü Tamer’in şiirlerine bir şerh düşmektir:

*Virgül sanırım şair olur,
Neden derseniz, hep havada biter şiirleri,*

Mitolojinin, resmin ve sinemanın şiirinde nasıl da iyi kullanılan kaynaklar olduğunu belirtirsek, şiirinin bir özgün yanına daha değinmiş oluruz.

Ülkü Tamer’in tek tek kimden yararlandığını, esinlendiğini kesin biçimde saptanamayacağı kanısındayım. Çünkü onunki bir

5 Andaç, Feridun, agy, s. 51.

süzgeçten geçirilerek ortaya çıkmış şiirlerdir ve bariz, baskın bir esin bulmak mümkün değildir. Binlerce yıllık, onlarca isimlik bir liste yapılabilir... Bir başka açıdan onun kimi etkilediğini söylemek de mümkün değil. Zira gerisinde büyük bir miras, önünde birçok saire esin olacak şiir birikimi vardır...

“Serçe”, doğa şiirleri antolojisine mutlaka girmelidir.

İlk dizeyi nasıl unutturum? “*Kuşların bakışına göre değişir yer-yüzü.*”

“Kırda Vurulanların Türküsü”, halk edebiyatının bugünkü şiirde söylenişinin örnek bir uygulamasıdır. Yunus’a, Karacaoğlan’a ithaf edilen şiirler de halk edebiyatından yararlanmanın ancak bu yöntemle başarılı olacağını gösterir.

Yaşar Kemal’e ithaf edilen “Hünerimiz” şiirini de başarılı yaratmaların içine koyalım.

“Antep: Bir Adın Yolculuktu”, mitolojiyle yerel unsurların nasıl da iyi bir şiirde bulunabileceğini kanıtlamaktadır.

Şiir şöyle bitiyor:

*Kavaklık neresiydi, İthaka neresi
Kimdi Odysseus
Antep’ten gidenlerin delisi miydi*

Yukarıda söylediğim gibi, Ülkü Tamer’in şiirinde aklımdan çıkmayan mısra-i bercesteler çoktur. Tamer’in şiirindeki nazlı coğrafyanın engin sınırsızlığını gözler önüne seren mısra-i bercestelerini örnekledim. Yazının başından beri birkaç kere poetik çizgisinden, şairin poetikasından söz ettim. Onun poetikasını yine onun üslubuyla açıklayabilmek için, “Şiir İçin Cevaplar” a bakmak yeterli olacaktır... Tamer en baştan beri anlatmaya çalıştığım her şeyi aslında burada yapmaktadır... “Şiir İçin Cevaplar”, onun dizelerle yazdığı bir poetikadır. Hem beni destekleyen nazlı coğrafya fikrini, hem birikimini, hem ironik yapısını, hem bütün dünyaya yayılan sınırsızlığını, hem içinde olduğu akımları, hem asla dahil edilemeyecek anlayışları, hem kendinden önceki kadim geleneği, hem kendinden sonrakini müjdeleyen yönlerini gösteren bir örnek...